

LES ELECCIONS DEL 12 D'ABRIL DE 1931 A ONDARA

1.- L'Ondara dels anys 30.

Per imaginar-nos un poc com era el nostre poble a principis de la dècada dels 30, bastarà a dir algunes dades estadístiques de l'època. Ondara tenia una població de dret de 2.733 habitants, dels quals 141 corresponien a la caseria de Pamis i 151 a població escampada per casetes del terme.

El seu aspecte urbà era substancialment diferent de l'actual, més tranquil i sense monstres arquitectònics. Només 96 vivendes des d'un total de 1.153 tenien 3 plantes, incloent la baixa. El fortíssim creixement urbà, experimentat a la segona meitat del segle XIX, feia temps que s'havia detés.

L'ocupació professional dels ondarencs d'aquells anys era molt simple, puix que un 83% de la població activa es dedicava al treball agrícola. També els nostres camps oferien una imatge distinta a què som acostumats a vore avui, ja que encara el secà superava en extensió el regadiu.

L'ajuntament -l'últim de la Dictadura – era format per: Josep Soler Cuquerella - batlle-, J. Lluís Martí Perelló, Josep Gavilà Giner, Francesc Pérez Ferrer, Josep Doménech, Josep Lluçar Ferrando i Guillem Bolufer.

2.-Les eleccions del 12 d'abril i el triomf de la candidatura monàrquica.

Al contrari que a la major part de l'Estat Espanyol, on les eleccions del 12 d'Abril suposaren el triomf de les candidatures republicanes i la consegüent caiguda d'Alfons XIII, el nostre poble votà per la continuïtat de la monarquia, representada al nostre poble pels dos partits clàssics de la Restauració, el Liberal i el Conservador, liderats per Albert Miralles i Vicent Soler, respectivament. El triomf global d'aquests sobre la candidatura antidinàstica, l'Aliança Republicana, fou bastant clara, 415 vots front 190. No obstant, el cap de llista dels republicans, Lluís Bolufer Avellà, feu constar la seua protesta per «...la coacció i violació de la *Llei Electoral privant als electors la llibertat per emetre el seu vot*». Evidentment, estava referint-se a la compra de vots i altres martingales a què tan acostumats estaven els partits caciquistes.

El resultat de les eleccions del 12 d'Abril fou el següent:

	Sala Capitular	Convent
Liberals (monàrquics).....	105	146
Conservadors (monàrquics)...	74	90
Aliança Republicana.....	77	113

Població d'Ondara	2.733
Cens electorals	813
Votants	605
Índex de participació	74,4%

El nou ajuntament «continuista», sorgit del 12 d'Abril, es constituí el dia 17 de l mateix més, quedant de la manera següent :

Regidors monàrquics: Josep Sendra Navarro -batlle-, Manuel Pérez Sendra i Julià Ferrando Bosc, liberals. Joan Ginestar Poquet - 1r. Tinent de batlle-, Josep Santonja Piera i Pere Durà Torres, conservadors.

Regidors republicans: Lluís Bolufer Avellà, Fabià Pastor Barberà, Salvador Cervera Giner i Josep Giner Carrió. És a dir, 6 regidors monàrquics front 4 republicans.

En aquesta sessió, el portaveu republicà, Lluís Bolufer, demanà als regidors de la majoria monàrquica, que renunciaren a llurs actes o que votaren els regidors republicans. Evidentment, la majoria es negà a ambdues pretensions. Així mateix, el republicà, Salvador Cervera Giner, protestaria del nomenament de batlle a favor de Josep Sendra Navarro, «...per haver estat regidor de la *dictadura*».

3. - Les eleccions del 31 de Maig i el triomf de la candidatura republicana.

Les presumptes irregularitats comeses en el procés electoral del 12 d'Abril per les forces monàrquiques i la consegüent denúncia de la llista republicana o Govern Civil, determinaren l'ordre de dissolució del recent estrenat Consistori i la convocatòria de noves eleccions a realitzar el 31 de Maig. Mentrestant, Govern Civil nomenà una Junta Gestora encapçalada per Josep Giner Carrió -candidat de l'Aliança Republicana- com a batlle provisional.

A la votació del 31 de Maig, la candidatura liberal-monàrquica- es presentaria sota el nom de Dreta Liberal Republicana adaptant-se, en clar exemple de transvestisme polític, a la nova situació política. Els conservadors, convençuts per Lluís Bolufer, no presentarien llista pròpia, recolzant indirectament la candidatura de l'Aliança Republicana, la qual sumaria els vots propis i els vots conservadors del 12 d'Abril.

Els resultats foren els següents :

	Sala Capitular	Convent
Dreta Liberal Republicana.....	101	138
Aliança Republicana.....	166	231

Població d'Ondara	2.733
Cens electorals	813
Votants	636
Índex de participació	78,2%

Novament, l' Aliança Republicana -malgrat guanyar- denunciaria públicament el que ells qualificaven com «... la falsament nomenada Dreta Liberal Republicana, que ha fet un malbarat de diners comprant vots amb molta discreció i coaccionant enormement».

El segon i definitiu ajuntament republicà es constituí el 5 de juny sota la presidència del batlle provisional, Josep Giner Carrió. Aquest mateix fou nomenat, prèvia votació, amb 6 vots - els de l'Aliança- i 4 paperetes en blanc - les de la D. L. R. -. Amb idèntic resultat fou elegit 1r tinent de batlle, Lluís Bolufer Avellà. La resta de regidors eren Cristòfol Valero Ferrer, Salvador Cervera Giner, Fabià Pastor Barberà, i Jaume Domènec Martínez -republicans-, i Joan Ginestar Poquet, Pere Durà Torres, Manuel Pérez Sendra i Julià Ferrando Bosc - de la D.L.R.-.

4.-El primer any de govern i les primeres dificultats.

Com era d'esperar, els vuit anys anteriors d'ajuntament no democràtic (1923- 1931) deixaren malmesa la hisenda municipal. Ja abans de les eleccions, en Març de 1930, Lluís Bolufer havia dirigit una carta a la batllia protestant «... pels múltiples deutes que té aquest ajuntament, que no es deriven de les millores realitzades al poble... i que és de domini públic que les classes benestants de la localitat eludeixen el pagament dels arbitris... », demanant així mateix més informació i transparència administrativa.

Amb l'entrada de la primera corporació legal de la República, la situació es farà angoixant. Al respecte, Lluís Bolufer advertiria a la superioritat (Govern Civil i Diputació) que l'embarg del 20% dels ingressos del nou ajuntament suposava l'abandó dels serveis mínims que aquest estava obligat a acomplir, com era, la higiene o la salubritat de la població, entre d'altres. A això s'afegia la sequia i tota una sèrie de calamitats atmosfèriques dels

darrers anys que ennegria més encara la precària situació per la qual travessava el veïnat del poble. Finalment, demanava la suspensió de l'embarg «...per patriotisme i en bé de la República ».

Dels primers sis mesos de govern municipal republicà caldria destacar:

- La concessió de dues escoles unitàries de xiquetes que, per manca de diners per invertir en locals, quedà sobre la taula.

- Adhesió a la proposta de la Junta de Foment d'unir la comarca a la «província» de València.

- Compromís del Sr. Santonja a construir una nova presó.

- Queixes contínues per la greu situació del poble, a conseqüència de la sequera i a la manca d'indemnitzacions.

- Concessió d 'En Lluís Santonja per a que s'atorguen 100 ptes. a l'Assil i 121 als pobres del poble, dels beneficis del Teatre Eslava.

- L'acord de condolença per la mort de l' Excm. En Valerià Bosc Sánchez, militar i cavaller de la Gran Creu de l'Ordre de San Hermenegild , nascut a Ondara.

- L'ajuntament passa a fer-se càrrec de l'administració, guarda, conservació... del cementeri parroquial.

- Canvi de noms de carrers : els antics Roser, Sant Jaume, Primo de Rivera, Duc de la Torre i Plaça de la Constitució passen a denominar-se Alcalà Zamora, Blasco Ibàñez, Lerroux, Galan i Garcia Hernández i Plaça de la República, respectivament.

Pep Boluda i Robert Miralles

Fonts emprades:

- Llibre d 'actes municipal de l'any 1931. Ajuntament d 'Ondara.
- Actes de votació de les eleccions del 12 d'Abril. Arxiu Històric Municipal d 'Ondara.
- Actes de constitució de l'ajuntament del 17 d'Abril i 5 de Juny. Arxiu Històric Municipal d 'Ondara.

QUADRE ESTADISTIC D'ONDARA, ANY 1930.

Distancia al mayor núcleo de población. Metros.	NÚMERO DE EDIFICIOS						TOTALES			POBLACIÓN EN 31 DE DICIEMBRE DE 1930		
	DESTINADOS PRINCIPALMENTE		De un piso.	De dos pisos.	De tres pisos.	De cuatro pisos.	De cinco y más pisos.	De edificios.	De albergues.	De edificios y albergues.	De HECHO	De DERECHO
	A viviendas.	A otros usos.										
ONDARA												
ONDARA	711	15	1	629	96	»	»	726	»	726	2 341	2 431
Pamis (Caserío de)	47	»	»	47	»	»	»	47	»	47	141	149
Edificios diseminados, cuya distancia al mayor núcleo de población.	68	»	45	23	»	»	»	68	»	68	37	37
500	327	»	245	82	»	»	»	327	»	327	214	228
500												
	1 153	15	291	781	96	»	»	1 168	»	1 168	2 733	2 845